

Transsubstantiatie

Ik wandel al tientallen jaren met hem, honderden kilometers hebben we zo afgelegd, een kleine tweeduizend uur hebben we volgepraat, over SUV's, seks, status en zo verder. We blijven lopen en praten, alleen over de transsubstantiatie, daarover praat ik met mijn vriend niet meer.

We gaan beiden als niet-gelovigen door het leven en zijn tolerant, rationeel, nieuwsgierig en flexibel. Niets zou dus een scherpe analyse van het katholieke leerstuk in de weg hoeven staan. Maar we doen het niet. Transseksualiteit oké, transversalen ook goed, maar transsubstantiatie: nee.

Dat Christus aanwezig is tijdens de katholieke Heilige Mis, dat dus het brood en de wijn veranderen in zijn *lichaam en bloed* – mijn vriend heeft er niets op tegen, zolang het maar figuurlijk of symbolisch is bedoeld. Maar zo eenvoudig maakt de rooms-katholieke kerk zich er niet vanaf. In de jaren zestig probeerden theologen de *wezensverandering* wat symbolischer te interpreteren, maar dat heeft het niet gehaald, en onder Ratzinger zal het er ook wel niet van komen. Het uitgangspunt is gebleven dat Christus in de H. Mis aanwezig is.

Dat het brood en de wijn *werkelijk* in het lichaam en bloed van Christus veranderen, terwijl hun uiterlijke verschijningsvorm hetzelfde blijft, dat kun je volgens mijn vriend niet meer geloven. 'Dat is toch in strijd met ieders verstand', riep hij die ene keer. Hij is tien jaar ouder dan ik, een zuivere atheïst, en van beroep filosoof. 'De transsubstantiatie letterlijk opvatten, dat kun je toch onmogelijk serieus nemen?'

'Wie heeft het hier over letterlijk?' Nu had ik hem. 'Hele generaties theologen, en filosofen, zijn bezig geweest om dat leerstuk subtiel te formuleren. Dat hebben ze niet met één woordje afgedaan. Ik vind het trouwens een intrigerende speelruimte, die wijde tussen letterlijk en figuurlijk.'

'Ik heb zelf gehoord dat katholieken het letterlijk nemen,' zei mijn vriend afgemeten. 'En dat is zó kinderachtig; dat doen alleen kinderen, met Sinterklaas.'

'Het is toch leuk om die transsubstantiatie op een of andere manier te *dénken*?' poneerde ik nog luchtig. 'Niemand wordt er slechter van als je even probeert aan te nemen dat het wezen van iets verandert, terwijl de verschijning hetzelfde blijft. Het verruimt je verbeeldingsvermogen.'

'Het gaat niet om leuk, bij deze dingen. Het gaat niet om fantasie. Dat claimt *de Moederkerk* ook helemaal niet.' Hoorbare hoofdletter, zijn poging tot satire. 'Misschien blijkt op een dag wel dat al die vrome oude vrouwtjes gelijk hebben die hun hele leven letterlijk in God op een witte wolk hebben geloofd, terwijl ik aan het eind het vagevuur in ga. Dat zou ik nog wel een goede grap vinden, maar voorlopig laat ik me verdomme niet behandelen als een imbeciel.'

'Verruim je geest, allemachtig! Zijn kwaadheid irriteerde me; wat was er nog over van mijn ruimhartige vriend? Ik gooide het er maar uit: 'Als je dan toch zo graag ongelovig bent, waarom maak je je dan zo druk over leerstellingen van kerken die je niets te zeggen hebben? Gereformeerde die je bent!' Ik maakte me nu ook kwaad. 'En waarom roepen de atheïsten altijd zo graag van de daken dat ze niets geloven, waarom moet iedereen dat zo nodig weten?'

'Ik weet niet wat "de atheïsten altijd" doen' antwoordde hij pissig, 'Ik loop hier met een katholiek – dat "ex" laat ik ook maar weg – en die denkt dat je voor elk gaatje wel een theorieetje kunt verzinnen. Nou, zo ben ik niet!'

De toon van de discussie was inmiddels, voor het eerst in onze vriendschap, zo hoog opgelopen, dat nog langer doorgaan de stemming voor de hele verdere wandeling zou hebben bedorven.

Na dat weekend las ik hoe wijlen prof. mag. dr. J.P.M. van der Ploeg elke relativisering van de transsubstantiatie streng bestreed.

Het hoogtepunt van de H. Mis, de communie, stelt volgens deze 'eerlijke reactionair' zonder transsubstantiatie niks voor. Wat dan overblijft, 'dat kleine stukje brood', schamperde hij, dat moet dan zeker 'aanduiden dat wij het allemaal zo goed met elkaar kunnen vinden?'

Ik heb het mijn vriend niet meer voorgehouden, het zou de slag toch niet hebben beslist. Ondanks onze moderne ruimgeestigheid verlaten hij noch ik de eigen bodem; we raken onze kleine jeugd niet kwijt. Waarom zouden we ook?

Linus Hesselink